

№ 15

26 აპრილი 1915 წ.

მიიღება ხელის მოწმობა

წლიური ფასი

≡ 5 მან. ≡

შოველ კვირეული საზოგადო. ეკონომ.

ცალკე ნომერი 10 კაპ.

მიური და სალიტერატურო შურონალი

რედაქცია ღიაა 9—3 საათამდე.

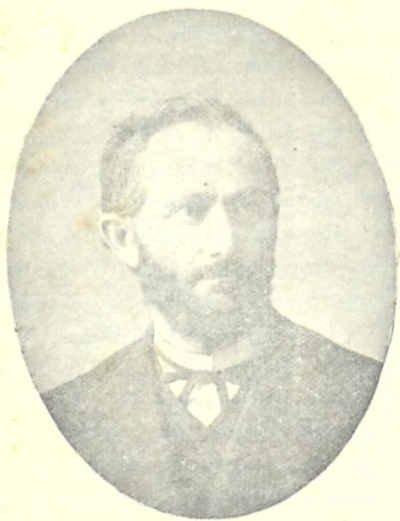
წელიწადი მეოთხე

მისამართი: თბილისი, გაბაევსკიი პერ. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპოზის: თბილისი კლდე.

6 259

ს ა რ რ ე ვ ი:

1. გარდაიცვალა. — დ. კახიანი. 2. ჩვენ და ცხოვრება. — ქართლისა. 3. მომხმარებელი სსს. „მეურნე“. — რ. ეფი. 4. კამილაჯა (პატარა ამაყი). — მელანისი.
5. უზრუნველ ქართველთა დღიურიდან. — გ. ახ — ელისა. 6. სარქისიდა. — რ. ეფი.
7. სხვა და სხვა ამბები. 8. გერმანიის სხალქები — გ. ჯანაშვილისა. 9. დაბრუნებული ჰილოტი. — X. ა. 10. ქართ. სსს. — სამ. საზოგადოებას. — ე. ზღუბიაიანი.

† ნიკო ლომოური.

24 აპრილს, საღამოს ჟამს, მოკლე ხნის ავადმყოფობით გარდაიცვალა ძვირფასი ჩვენი მეგობარი

შავლე ალექსის-ძე
კალანდიაძე

რასაც საზოგადოებას გულმწუხარებით აუწყებენ მიცვალებულის გულითადი მეგობრები. დაკრძალვა მოხდება დღეს კუკის წმ. ნინოს სასაფლაოზე. გამოსვენება დილის ათ ს. კიროპინი შესახვევი № 12.

გარდაიცვალა!

17 აპრილს ქ. გორში გარდაიცვალა ჩვენი დამსახურებული მწერალი და მასწავლებელი ნიკო ლომოური. ეს ამბავი მით უფრო არის სამწუხარო, რომ მისი ნათელი სახე ისევ თვალწინ გვიდგა, სიკვდილი მისი დაუჯერებელად მიგვიჩნია. და განა გუშინ არ იყო, სწორედ გუშინ, როდესაც ჩვეულებრივი წყნარი, თავაზიანი კლოთი მოგვითხრობდა თავის მოგონებას აკაკის შესახებ? მახსოვს, როგორი სათნოიანი იყო მისი მეტყველება, როგორი გულწრფელი სინანული დიდი მგოსნის დაკარგვის გამო! „როდესაც გორის სადგურზე მოასვენეს, — სიქვა ნაღვლიანად, — დავეხე მის კუბოს თავთან, დიდხანს დაეკურბდი ხმა გაკენდილი და როდის — როდის ჩავეკითხე გულმდღუარებით: შენ წახველ, მაგრამ შენს მაგიერს ვის გვიტოვებ? მეთქი, მაგრამ... პასუხი არ მაღირსა!“ ყველას ცივმა ურუხანტელმა დაუარა. რაღაც მისტიურმა მხილებამ, რომ „პასუხი აღარ აღირსა“, — ყველა ერთსა და იმავე გრძნობაზე დააყენა, რომ ბედი ჩვენი უკვე შებოჭილი იყო, სამშობლოს ჰორიზონტს უჭრებოდა მასიკოცხლებელი ბე-ღემის ვარსკვლავი... მაგრამ ეს იყო წუთიერად. ჩვენი კავშიანი თეატრის გარედ აღარ გაგვიმზღურებია, რადგანაც ახალგაზრდა საქართველოს არ სჯერა სიკვდილი, მას სწამს მომავალი, ასეთ დიდ ქურუმთა გარდაცვალებას, მართალია იგლოვს იგი, მაგრამ გლოვა მისი მეტად საღია, არა სასოწარკვეთილებრივი, არამედ იმედით გასხივონებული იგი ჰმადლობს შემოქმედის უცნობს და უცნაურ ძალას, რომელმაც აცალა ქურუმს ხანგრძლივი სიკოცხლის სარბიელი... დღეს წისკვილი შემოტრიალდა და ჯერი ძვირფას ნიკოზე შეაყენა! დიდი დანაკლისია ესეც, ვგრძნობთ ტკივილებს, მაგრამ არ მოვეუწოდებთ დედებს ძაძის ჩასაკმელად, სამგლოვიარო ზარს არა ვრგვთ, არა! ახალგაზრდა საქართველო საკმაოდ მოლონიერებულია. იგი ჰმადლობს თავის აღმზრდელს, ტკბილს მოუბარს და ჭირსა და ღვინში დამოიგებელ ძვირფას მასწავლებელს, რომელმაც მთელი თავისი სიკოცხლით ისუნთქა სამშობლოს მწუხარება, მის შავ ბედის კავშინი სიმწარე, რათა ნორჩი თაობისთვის გარდაეცა იმედის ფოლადი მახვილი, სასოების ცისარტყელის შვიდფერა ზავერდოვანი ფრთა, რომელიც გვიპრდებოდა უკვდავებას! ამისი თავდებია „წინაპართა დიდე-

ბული აჩრდილნი“, რომელთა შორისაც ვხედავთ ჩვენს ნიკოს გაბრწყინებულ და შარავანდელით მოსილ სახეს, რომლის გული სამშობლოს საკურთხევის ცეცხლით იყო დამწვარი და ნაცრად ქცეული.

დ. კასრაძე.

ჩვენ და ცხოვრება

თანამედროვე ომმა საოცარ სახით ცხად ჰყო რუსეთის ეკონომიური ჩამორჩენა. რაც შეეხება საქართველოს, შეიძლება თამამად ითქვას, რომ ჯერ კიდევ პირვანდელს მდგომარეობაშია იგი. რა თქმა უნდა, ეს ამბავი არ ახალია, ძველი, წინადაც შეგნებული გვექონდა ჩვენი ჩამორჩენა, მაგრამ ამ გვარი შეგნებისათვის არ ვცდილობდით შესაფერი მალამო მოგვენახა, ან თუ ვცდილობდით, ისიც კანტი-კუნტად, გაზეთის ფურცლებზე, თორემ ცხოვრებაში რეალურად არავითარი ზომები არ მიგვიღია განახლებისთვის, რისგანაც ახალი აზრი უნიათო რეცეპტად დარჩენილა ობ-მოკიდებულ არქივებში განსახვევებლად. ამას მოითხოვდა ქართველის მოშხამული პსიხიკა, მისი უდარდელი ბუნება, რომელსაც რეზანიორობა უფრო უყვარს ვიდრე ხელის განძრევა და ბუნდოვანი თეორიები და ჰაერში ნავარდი, ვიდრე პრაქტიკა. ამ ბუნებამ, ამ გვარმა თეორეტიკოსობამ ქართველი ყველას პატრონი გაჰხდა, ოღონდ არა თავისთავის მომვლელი. აბა ჰკითხე, რა აკლია ფრანგთა პარლამენტს, ანუ ლოკრდთა პალატას, იგი მზად არის გიპასუხოთ, ჰკითხეთ, რა იქნება ხუთასი წლის შემდეგ, როგორ მოეწყობა ცხოვრება, აქაც მზად არის გიპასუხოთ, ათასი იდილიური სურათები გაგიკვირათ, თვითონ მერცხლებსა და პეპელებს დაედევნოს და თქვენც აგიყოლოთ თან! სამაგიეროდ ჰკითხეთ, როგორ და რანაირად ვუშველოთ თავს, როგორ დავძლიოთ სიღარიბე, რა პასუხი გავცეთ კარს მომდგარ ჭირს, — იგი სრულდებიო მკონარეა, ან ისეთს პასუხს გავცემთ, რომ არც კი იცოდეთ ვისთან გაქვს საქმე, კეუადმყოფელთან თუ ავადმყოფთან! რად მოხდა ასე? ეკითხებით თავს განცვიფრებული და პასუხი ვერ გიპოვნიათ. მაგრამ ჰღირს დავფიქრდეთ, ოდნავი ანალიზი გავაკეთოთ რომ გამოუცნობი გამოვიცნოთ.

ქართველი ძველ ფეოდალურ ცხოვრების ნაშთ

ში ჩავაგდეთ და ამავე დროს ვტირით, ღარიბები ვართო! სჩანს, ქართველ ერს ნაძალადევად ჰსურს სხვას ეყმოს, თორემ ის პირობები, რომელიც მას აქვს, ის ბუნებრივი სიმდიდრე აუწერელი დოვლათია, საშვილიშვილო და საშთამომავლო სიმდიდრე, რომელსაც სხვა ერი ოცნებითაცვერც ვერ წარმოიდგენს!

რა თქმა უნდა, ჩვენი ნაკარნახევი უბოლო პოლიტიკად დარჩება, თუ კი სპეციალისტები არ გვეყოლებიან. თუ ნელ-ნელ და ბეჯითი ნაბიჯით თავი არ გავანებთ გიმნაზიებს და სპეციალისტთა შესაფერისი კადრი არ შევქენით, ჩვენი მოვალეობა ამ კადრის შექმნა მორიგ ხაკითხად გარდავაქციოთ და ენერგიულად შევეუდგეთ პროფესიონალ ცოდნათა გაზრცელებას. თუ ეს მოვახერხებთ, თუ ეს შეგნება გას ზოგადოებრივდება, მაშინ ბოლო მოვლება. ებიდემიურ გატაცებას გიმნაზიურ ცოდნის მისაღებად არა თუ დიდ ქალაქებში, არამედ თვით ისეთ დაბებშიაც კი, როგორც არის ხაშური, სურამი, ჩხარი და მრავალი სხვა. ჩვენ გვესმის, როცა ესაა მთავრობა გვიხსნის ასეთ გიმნაზია-პროგიმნაზიებს, გვესმის ამგვარი პოლიტიკის დედა აზრი, მისი სიზანი, მაგრამ ის კი სულ ვეღარ წარმოგვიდგენია, თუ რა გვჯავს, ან რა გვაწუხებს, როდესაც ჩვენ ჩვენი გახრევილი ჯიბიდან ვაღებუ-ლი ფული იმავე სქოლასტიურ ტიპის სასწავლებლებს ვხსნით! ეს არის უდიდესი ცოდვა, ცოდვა, რასაც ჩვენი შთამომავლობა არ გვაპატიებს! ჩვენი გადაგვარება, ჩვენი სიმანხიჯე სწორედ იმაში გამოიხატება, რომ ამგვარ ტიპის სასწავლებელთა გახსნას თითქმის ყოველ დღე ვითხოვთ და არც ერთი სპეციალური სასწავლებელი, არც ერთი სამეურნეო აბა გავხედოთ ჩვენს მეზობელ სომხებს, მარტო თბილისში თვალი გადავავლოთ მათ კერძო სასწავლებლებს, თუ ყოვილგან „კომერცია“ არ დავინახოთ და ჩვენ... ჩვენ აღტაცებაში მოვდივართ, გაბრუებული ტაშს ვუკრავთ თუნდა „ახალი ქართლის“ ერთ-ერთ კორესპონდენტსავით, როდესაც ერთის ამბით აგვიწერს ხაშურში საგიმნაზიო შენობის საძირკველის კურთხევას! ეს ამბავიო, - გვეუბნება იგი, - ოქროს ასოებით უნდა აღინიშნოს ჩვენი კუთხის განათლების ისტორიაშიო! არ ვიცით, ვინ როგორ შეგზავდავს ამ ამბავს, ჩვენ კი ვიტყვი, რომ ეს ამბავი არა თუ „ოქროს ასოებით“, არ არის აღსანიშნავი, არამედ შავი და მწუხრი ფერადებით უნდა დაიწეროს, როგორც ჩვენი გულუბრყვილობისა, შეუგნებლობის და, თუ გნებავთ, ეროვნული უბე-

დურობის, ჩვენი უბადრუკობისა, გადაგვარებისა და დაუძღურების სიმპტომი!.. ნეტავ რას ვეგებებით აღტაცებით, ნუ თუ იმას, რომ ახალი გზა აღმოგვიჩნდა მოხელეებისა და გადგენერატობისა? ნუ თუ ბევრად არა სჯობდა მის ადგილას უბრალო სახელოსნო ან საბაღოსნო სასწავლებელი გაეხსნათ?!

არა, ქართველ ხალხს მეტად მძიმე და აუტანელი პირობები შეგვექნა ცხოვრებასთან საბრძოლველად. ჩვენ ვერც კი შეგვიგნია და არა თუ შეგვიგნია, ვერც კი ვაგვითვისაღწინებია ჩვენი ეროვნული უბედურობა, ჩვენი მდგომარეობის საშინელება. მთელი ერი თითქოს პირღია უფსკრულისაკენ მიექანება, ჩვენ მოსიერედ გადმოვმდგარვართ და ხელის კერით ვაქებებთ, ყოყინას ვცემთ, რა არის უფრო მალე ჩავორდეს და დაიხსრეს მისი სახება!

ქართლელი.

მომხმარებელი საზოგადოება „მეურნე“

ამ ორი წლის წინად პატარა ჯგუფის ინიციატივით გაიმართა ლაპარაკი მომხმარებელ საზოგადოების დაარსებაზედ, რომელსაც მიზნად უნდა ჰქონოდა ერთის მხრით დაკმაყოფილება თავისი წევრებისა საღი და იაფფასიანი სანოვაგით და მეორე მხრით დახმარების გაწევა იმ სასოფლო მომხმარებელ კოოპერატივებისათვის, რომელნიც იძულებულნი არიან კერძო და წვრილ ვაჭრებისაგან შეიძინონ ყველაფერი და ამგვარად ასწიონ მომხმარებელთა ხარჯები. უკანასკნელი მოსაზრება უფრო რეალურ საფუძველს პოულობდა იმ გამუდმებულ თხოვნებში, რომლითაც სოფლის კოოპერატივები მიმართავდნენ ქალაქში მცხოვრებ ინტელიგენტებს — დახმარება გავვიწიეთ და საქონლის შოვნა გავვიადვილეთ როგორმეო.

რამდენიმე კერძო თაზიბრის შემდეგ, ინიციატორთა ჯგუფმა მიმართა ქართულ სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოებას, მოახსენა მიზანი და სთხოვა დახმარება. საზოგადოების საბჭომ განსახილველად გადასცა საკითხი თავის საკოოპერაციო სექციას, რომელიც დიდის თანაგრძობით და სიმბატიით შეეგება ამ საქმეს. გამხმარებულმა ინიციატორებმა

დაიწყეს მოქმედება, წევრების და ფულის მოგროვება და აღძრეს შუამდგომლობა წესდების დასამტკიცებლად. ქართველი საზოგადოება პირველ ხანებში დიდის თანაგრძნობით შეხვდა ამ საქმეს, მაგრამ მალე გაცხოველდა ინტერესი დიდი ბანკის დაარსებისა, რამაც შესამჩნევად შეასუსტა ინტერესი ამ „პატარა“ საქმისათვის. ინციტორებმა მინც დაამტკიცებინეს წესდება სათანადო მმართველობას და შარშან მინც მიიღეს ნებართვა. ფული და წევრები მძიმედ გროვდებოდნენ, თუნცა ზეპირი თანაგრძნობა არა ნაკლები იყო წინანდელზედ. შარშან მისში მოწვეული უნდა ყოფილიყო დამფუძნებელი კრებაც, მაგრამ სხვა და სხვა მიზეზმა შეუშალა ხელი. შემდეგ ხომ ომიც დაიწყო, რომელმაც შთანთქმა თავისი სიდიადით ყველა წვრილანი საქმე და საკითხი.

ასეთია მოკლედ ისტორია საზოგადოებისა, რომელსაც სახელად „მეურნე“ დაერქვა.

უკანასკნელი დროის სიძვირემ, ვაჭრების გაუმადლარმა და აულაგმელმა თვითნებობამ ცელახლა გააღვიძა ინტერესი კოოპერატიული მოძრაობისადმი. მომხმარებელთა სხვა და სხვა ჯგუფები ერთდებიან და იკვლევენ მიზეზებს სიძვირისას, ეძებენ საშუალებათ. ამ სიძვირის დახსნისაგან სხვათაშორის სამართლიანად ამყარებენ იმედს კოოპერატივებზედ.

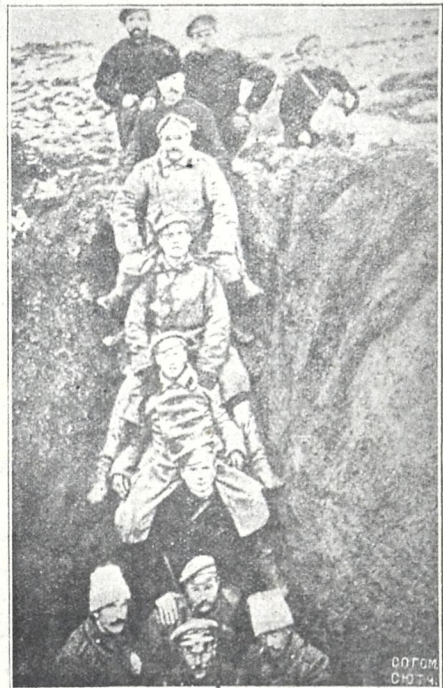
კოოპერაციის საკითხი დიდმნიშვნელოვანი ხდება რუსეთშიაც და ჩვენშიაც, ამაზედ ალაპარაკდა პრესა, ქალაქის თვითმართველობანი და საზოგადოებაც. აუტანელი სიძვირე და ვაჭრების სპეკულიაცია საერთო კრიზისს აორკეცებს და ყველაზედ მეტად კისერზედ აწვება ღარიბ ხალხს, როგორც ქალაქსა ისე სოფელში. ამ საერთო მდგომარეობამ გამოაფხიზლა ინტერესი კერძო კოოპერატივებისადმი და „მეურნესაც“ დაეტყო გამოცოცხლება.

ქართულ სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოებას მოსდის მრავალი შეკითხვა პირადი თუ წერილობითი თხოვნები, რომ დაარსდეს რაიმე ბიურო ან ცენტრალური საწყობი —სავაჭრო, საიდანაც შეძლებოდეთ სოფლის კოოპერატივებს სარგებლობა. თვით თბილისელ მოსახლეთათვისაც გაძნელებულია დღეს დღეისობით სალი და იაფი სანოვაგის, ან სხვა, ოჯახში სახმარი საგნების შოვნა. ომმა ყველაფერი გააძვირა, არც დარია და შოვნის საშუალება გაძნელდა. ამიტომ აუცილებლად საჭიროა საზოგადოებრივი ინიციატივა, შეკავშირება საერთო ვაჭირვებასთან ერთად საბრძოლველად; საჭიროა ერთად

გამონახვა იმ საშუალებათა, რომელნიც მკიოდში მინც შეამცირებენ სიძვირეს ჯერ ვიწრო და თანდათან კი გაფართოებულ საზოგადოებისათვის.

ამ მხრივ საინტერესო და თანაგრძნობის ღირსია საზოგადოება „მეურნის“ მოქმედების განახლება. ამიტომ, სრული იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ დღევანდელი დამფუძნებელი კრება „მეურნესი“ მიიზიდავს ქართველი საზოგადოების ყურადღებას და თვალსაჩინო ნაბიჯს გადაადგმენებს თვით საქმის განხორციელებაში, ვინაიდან წინასწარი საქმის შესწავლა და საკითხის განხილვა უკვე რამდენჯერმე მომხდარია. იმედია რომ კრება ამოიჩვენებს სათანადო პირებს და ერთის მხრით, თუ დაავალებს საქმის ერთგულებას, მეორე მხრით გამოუძენის საშუალებას საქმის წარმოებისას.

რ. გ.

გერმანულ ყუმბარებისაგან ამოთხრილ ორმოში.

კ ა მ ი ლ ა ვ კ ა

(ზატარა ამბავი)*

I

— ჩამო ქალო, შინა ხარ? — მოდი ერთი ვე-
ამბორო მაგ შენს თურაშაულ ლოყებსს..

— დაიცა, ღვედლო, სირცხვილია!.. რო და-
გვინახოს ვინმე, რას იტყვიან?!

— რა უნდა თქვან!.. ქმარი ცოლსა ჰკოცნი-
სო სხვა რა უნდა თქვას? რა უკანონობას მე ჩა-
ვნიღვარ!

— უკანონობას კი არ ჰჩადიხარ, მაგრამ რა-
ლა დროს ჩვენი კოცნა-ხვეწა არის, დავბერდით!
ალარ შეგვშვენის.

— რატომაც არ შეგვშვენის, რაო? კიდევაც
ვჯობივარ ახლანდელ ჯიელებს! რაშიაც უნდა გა-
მტჯობინენ: თუნდ გაქცევაში, თუნდ ჰილაობაში,
თუნდ წაკითხვაში, თუნდ ანდერძის აგებაში!.. თუნდ
კიდევ შვილების..

— ტყუილია მაგ დალოცვილი ნუნუასთანა!
უნოსაც ენას ამოადგმევენებს და გაზაფხულის მერ-
ცხალივით ააქიკიკებს,

— რატომაც არ ვიკიკიკებ! ღმერთმა ააშე-
ნოთ იმათი ოჯახი: კარგი გვაქამეს, კი გვასვეს,
სამი მანეთი წინ გასამძლოლი ჯიბეში ჩამიდეს და
გამომისტუმრეს.. შენ ხომ არაფერი დაგილევია
დღეს რას დამენადლევები, შენ ჩემზე უარესად
ავაქიკიკო, ისეთი რამ შეგატყობინო.

— შე ვერაფრით ვერ ამაქიკიკებ!

— მაშ მიატა ხელი!..

— დაიცა, კარგი! მართლა და არავინ დაგვი-
ნახოს, სირცხვილია.

— შენ თვითონ შენი ნებით მამიშვერ მაგ
ფუნთუშა ლოყებს, თუ შეგატყობინებ იმ ამბავს,
რამაც ასე აატოკა ჩემი გული სიხარულით და ამა-
ქიკიკა, მაგრამ მანამდის არ დავილღები შენი კო-
ცნით, არაფერს გეტყვი.

— შენი ნება არის, ნურაფერს მტყვი; მხო-

*) ეს ზატარა ამბავი ავტორის დამოუკიდებელ მი-
ზეხებას გამო შემოკლებით იყო დაბეჭდილი გოგინია-
შვილის მიერ განახლებულ „ავერასში“. რაიღა ამბავის
ინტერესს სადღეისოთაც ცხოველია, ვბეჭდავთ სქელსადად
სრულად, შემოკლებულად.

რედ.

ლოდ ერთხელა და ორჯერ არ დაგვიცდია, რომ
მაგისთანა აღჯაცებით სიხარულს უთუოდ სამწუ-
ხარო რამ მოჰყოლია. არ ვიცი, რაქნა სასიხარუ-
ლო, მაგრამ მე კი გულში მეშინიან.

— ტყუილად გეშინიან, ჩემო... ჩემო... აბა
რა ვითხრა, ჩემო სულის კოლოფო! ხომ იცი, რო-
გორ კოლოფში საუნჯე რამ ჩასდო და დაჰქეტო,
სწორედ ისეა შენში ჩემი სული ჩაკეტილი-ჩაბეჭ-
დილი.

— კარგი, მეცოფა მაგოდენა თავის მოქონვა
და ალერსი!

— რის თავის მოქონვა! მე ეხლა ისეთ მდგო-
მარეობაში ვიმყოფები, შესაძლებელი, რომ იყოს,
ხელს მოვკიდებდი, ამოვიძრობდით ჩემ სულს და
ფერხთა ქვეშ დაგიფენდი.

— ჰო, კარგი, მჯერა ყველავერი!.. მითხარი
ახლა, რაც სათქმელი გაქვს.

— აბა, მოიტა, ჯერ დავილალო შენი კოც-
ნით!..

— კმარა, ღვედლო!.. სირცხვილია!..

— აი ეხლა გეტყვი! დღეს ბლალოჩინმა გამი-
მეღაენა, რომ კამილაგვაზე წარგადგინო.

— მართლა?... ოჰ, მადლობა შენთვის, ღმერ-
თო! ძლივს არ ეღირსა ჩემი კურები ამ სასია-
მოვნო ამბის გავონებას!.. როდის იქნება, ერთი
თვალითაც ენახო!

— ჰო, ეგ კარგი, ბლალოჩინმა წარადგინა.
მერე იქ იქიდანაც წარგადგინენ? საქმე იქ არის!

— კიდევ ეგ მიხარია, რომ იქიდანაც წასუ-
ლა წარდგენა. ეხლა წინ აღარაფერი უდგია—მე-
რმის ემ დროს კამილაგვიანი მღველი გეყოლებო.

— თუ ჩემებრივ ეცოდინებოდათ შენს უფრო-
სებს, კამილაგვა კი არა—ეხლა დიდი ხნის დეკანო-
ზიც უნდა იყო!

— სად არის კითხული და სამართალი, ჩემო
კოკობო ვარდო! ოცდა ხუთი წელიწადია მღველა-
და ვარ და ამ ხნის განმავლობაში ბედნიერისა და
სკუფიის მეტი არაფერი ჯილდო არა მაქვს-რა მა-
შინ, როდესაც ჩემს ნაამხანაგარებს გული ორდე-
ნებით აქვთ საესე. დიდი უსამართლობა და უცოდო
მადლობა ტრიალებს ჩვენს უწყებაში! მე კიდევ
რა მიჭირს! რამდენი არის ჩემზე უფრო დიდი ხნის
ნამსახური, რომ ჯერ სკუფიაც არა აქვთ!

— შენ სხვა ხარ! როგორც შენ ასრულებ
საღმრთო წესებს; როგორც შენ ერდგულად ლო-
ცულობ ხელმწიფისა და ქვეყნისათვის, რომელი
მღველი ან დეკანოზი მოიძოქმელებს ამას!

— განა ტყუილს ამოხარა რითა მჯობია ის ჩემი ნამზანაგრები, ან სხვები, ვისაც გული ორცუნებით აქეთ სავსე? ვერც ცოდნით და ვერც მთავრობისადმი ერდგულობაში ისინი წინ ვერ წამივლენ! მაგრამ უბედურება იმაში მდგომარეობს, რომ ისინი მთავრობის თვალწინ არიან; თავიანთ მოქმედებას თვალთ აჩვენებენ მთავრობას და კიდევ იღებენ ჯილდოებს. მე კი აბა როგორ დავანახვო აქედამ ჩემი ერთგულობა! აქ შუამავლად, ავისა და კარგის გადამცემი მთავრობისადმი ბლადოჩინი უნდა იყოს. მაგრამ ბლადოჩინიც იმასაც ცდილობს, რომ იმაზე დაწინაურებული არავინ იყოს მის საბლადოჩინოში; თვის მეტოქედ არავინ გახადოს მთავრობის თვალში; და თუ კარგს რასმე ჰედავს სხვაში, ან გაჩუმიებულია და არ აცნობებს მთავრობას, ან თეთრს შავთ აჩვენებს, ესეც მივიჩნევ, როგორ წარმადგინა. მაგრამ, მგონია, სვინიდისმა შეაწუხა.

— ეხლა კი მაინც ნამდვილია? როგორღაც მეუბირულება!

— არა ეხლა წინ აღარაფერი უდგა. ისე მეგულება ეგ საქმე, რომ თითქო თავზე მებუროს კამილაკა.

— ღმერთო შენ გადმოგვხედე კეთილის თვალთ! ხო რა გაქირებში ვართ; როგორ გვემძიმება სამ სამი შვილის შენახვა ჩვენს ხარჯზე, — მაგრამ სამი შვილი რომ ერთად მიეღოთ სახელმწიფო ხარჯზე, ისე არ გამიხარდებოდა, როგორც მაგ ამბავმა გამახარა.

— მაშ, უნაზოდ დაგიკოცნიდი მაგ ფუნთუშა ლოყებს?

— ძლიერ გული მტკიოდა, რომ დაჩაგრული იყავი. გუშინდელ გამოსულ ნაწირავებს კამილაკები წამოუკუცებიან თავზე და ჩამოუკანკურებიან გულზე ოქროს ჯვრები, შენ კი, ამდენი ხნის ერთგულად ნამსახურს, კამილაკაც არა გქონდათ.

— ღმერთი მოწყალეა. აქამდის ქირდა საქმე, თორემ ახლა, რაკი კამილაკას მივიღებ და პატრი და ღირსება მომემატება, ადვილად შესაძლებელია მთავრობასთან დაახლოვება ახ, რა, დავაშავე, რომ პირველადვე სოფელში გამოვიქერი და ქალაქში არ დავჩი რომელსამე ეკლესიაში მედავითნის ადგილზედ. აქამდის კი „პრიხოდსაც“ ჩავიგდებდი ხელოში და დიდი ხნის დეკანიოზიც ვიქნებოდი. მაგრამ არა უშავს რა, არც ახლა არის დაგვიანებული — უნდა ვცადო ვინმე, მთავრობისთან დაახლოვებული კაცი მოვიპოვო, დავიმეგობრო. მაშინ აღარა-

ფერი გაქირდება. მაშინ პირდაპირ იქილამ უბრძანებენ ბლადოჩინს — წარმადგინოს შემდეგ ჯილდოზე. აბა ნუ იკადრებს და ნუ წარმადგენს მაშინ!..

ასე მუსაიფობდნენ მღვდელი მამა იოსები (გვარი დამავიწყდა, ენაზედ მადგა და ველარ კი მაიგონია) და მისი მეუღლე ფოფოლია ნინო.

II

ტკბილ მუსაიფს მალე ტკბილი ძილიც მოჰყვა. რა დიდად ისიამოვნებდა ფოფოლია ნინო, რომ შეძლებოდა ეცქირა მძინარე მეუღლისათვის! წამდაუწყებ მამა იოსებს ეხატებოდა ტუჩებზე სიამოვნების ღიმილი; ღიმილს ხანდახან მოსდევდა ზმუკუნად გადაქეული სიცილი. ყველა ეს იყო გამოწვეული სასიამოვნო სიზმრით, რომელსაც ჰსჭკრეტდა მამა იოსები თვალების მოხუჭვის უმაღვე.

სიზმარი ალბად დიდხანს გაგრძელდა, რადგანაც, რაც ესიზმა მამა იოსეს, იმის ცხადივ შესრულებას დიდი დრო უნდოდა. ხოლო ბოლოს და ბოლოს ტუჩების ღიმილი წარბებისა და პირისხისს ქმუნვად შეეცვალა, სიცილის ზმუკუნი — შფოთვად, და იმდენი იშფოთა, რომ სულ ოფელში გაიწურა. დასასრულ, როგორც იყო, მოიკრიბა ძალღონე და ისე დაიყვრა: „თქვე შეჩვენებულე, რაზედ დამლუპეთო!“ რომ ფოფოლია ნინო შიშისაგან ფეხზე წამოვარდა და დააქუცა თვლები. მამა იოსები ძალზედ ქშინავდა, ხოლო ფოფოლია დიდხანს უგუნურად იცქირებოდა. ძლიესძლიობით მოვიდა გონზე და მიჰმართა მეუღლეს:

— რა იყო, მღვდლო, რა მოგივიდა?

— ოჰ, ოჰ, ოჰ... დამაცადე, ერთი!.. ოჰ, გმადლობ, შენ, უფალო, რომ სიზმარი იყო და არა სინამდვილე!

— რა ჰნახე, შენი ქირიმე, რა იყო?!

— რაღა რა ვნახე!.. თუმცა სიზმარი იყო, მაგრამ მაინც საშინელობა რამ ვნახე.

— გული დაიმშვიდე, გენაცვა, და მიამზე ერთი, რა ჰნახე!

— ვითომც მამსვლოდა კამილაკა, — ბლადოჩინმა შემატყობინა მოწერილობით. წავედი ქალაქში, შევაკერიანე თერაიმე, მანეთად მშვენიერი, შვინდიფერის ხავერდის კამილაკა და წარუდექი ამ კამილაკით ექსარხოსს, მისი ლოცვა-კურთხევის მისაღებად. მიმიღო მეტის-მეტად წყალობის თვალთ. მკითხა; რატომ დაუგვიანებიათ შენთვის

ჯილდოების მოცემად. მე შემომესმა შენზე, ძლიერ კეთილ-საიმედო მოძღვარი ჰყოფილხარო. შენისთანა კეთილ-საიმედო პირები ყოველთვის თავთავის დროზედ უნდა იღებდნენ ჯილდოებს, რომ უფრო წახალისდნენ და ერთგულნი იყვნენ მთავრობისა და ეკლესიისა. მიბოძა ლოცვა-კურთხევა და გაპაჩისტურმა. ჩემზედ კი აზრები ჩაეგონებინა იმ დაახლოებულ პირს, ვისაც, ვითომც, მე დაუახლოვდი—გაეიხადე მეგობრად, კეთილის მყოფელად. მოვედი შინ. დავიხურე კამილაკა და გეჩვენე; მაგილოცე და მითხარი: „რა ძლიერ გიხდებოა“. მილოცავდნენ სხვებიც მტრებიც და მოკეთენიც. არ გამოსულა ბევრი დრო, ჯერ ეკლესიაშიც კი არა მხურებია კამილაკა, წამოწოლილი ვარ დერეფანში მუთაქაზედ, ვნახოთ, ჩვენმა ბავშვებმა მორთეს ყვირილი: მამაჩენს რა ლამაზი ჩანახი უყიდნიაო. გამაარბენინეს შინიდან კამილაკა, ეცნენ ეზოში აგროვილ ქვიშას, დაუწყეს კამილაკით აწყვა. მინდა გაუჯავრდე, დაუყვირო, ხმა ვერ ამომიღია! ისე გახადეს ის მშვენიერი კამილაკა, რომ სულ გაასაძაგლეს! ესეც როდი აკ

მარეს. გამოსქრეს ცა—ძარი: რა კაი გორგოქელა არისო და დაუწყეს გორება, უძირო კამილაკა კი მარგილზედ ჩამოაცვეს. ვწუხ, ვტოკავ, მინდა ავდგე და ბრაზ-მორეულმა ყველანი მარგილებზე ჩამოვაცვა — ისევე, როგორც იმათ კამილაკა, მაგრან აღგილიდამ ვერ დავძრულვარ!.. იცი რა ტანჯვაში და ვაი ვაგლახში ვიყავ! გმადლობ, შენ, შემოქმედო, რომ სიზმარი იყო და არა სინამდვილე!

— უი მე!.. ნეტავი გამაქრო! ეგ როდი არის კაი სიზმარი.

— ე კამილაკას ხომ ვეღარ გამიბრუნებენ და სხვა, რაც ენებოს ღმერთს, ის იყოს ჩემ თავს.

— მეც კამილაკაზე მეშინიან, თორემ სხვარისი უნდა მეშინოდეს!

— არა, კამილაკა. როცა ბლადლოჩინი გამოტყდა და მითხრა, რომ იქიდანაც წავიდა უწმინდეს სინოდშიო, ვითომც ხელში მქერია...

გათენებამდის თვალი აღარ მოუხუჭავთ არც ქმარსა და არც ცოლს. გააბეს ლაპარაკი სხვადასხვა შინაურ საქმეებზედ, მაგრამ ხშირად ისევ კამილაკა ხდებოდა ლაპარაკის საგნად. მათი ნალა-

ჩვეულებრივი ყუმბარები და აუფეთქებელი „ჩამადანი“ გერმანელებისა ერთ-ერთ რფანგულ ქალაქის მოედანზე.

გერმანელებისაგან გამოგონებული მანქანა მტრისათვის ცეცხლის სითხის შესასხმელად.

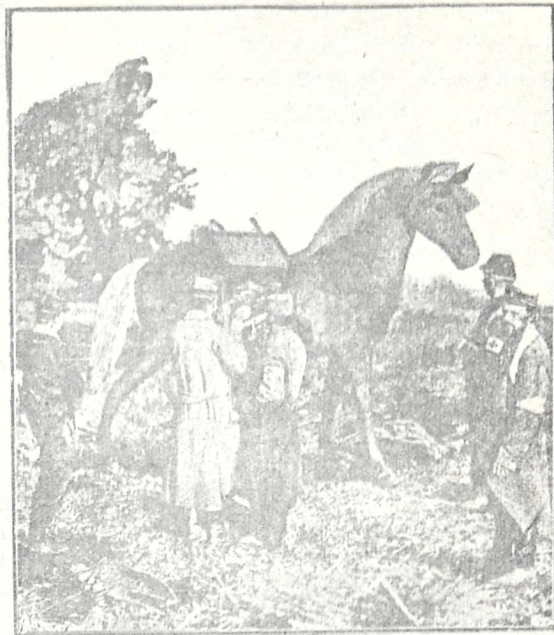

პარაკევი რომ სავსებით აიწეროს, ამბავი ვრცელი და მოსაწყენი გამოვა. ხოლო, რაც კამილაკაზე ჩაურთეს ლაპარაკში, იმას კი მოგახსენებთ საზოგადოდ. ლაპარაკობლენ იმაზე თუ სად და რა ფერი ხავერდისა უნდა შეეკრილიყო კამილაკა, ერთხმად გადაწყვიტეს, რომ არ შეიკეროს იგი იმ ფერისა, რა ფერსაც მამა იოსებმა ნახა სიზმარში... ჩამოთვალეს ისინიც, ვისაც უამებოდა ან ეწყინებოდა მამა იოსების კამილაკით დაჯილდოება. მხოლოდ, როგორც იმათი ანგარიშიდან გამოდიოდა, თითქმის არაფერს უამებოდა ასეთი დაწინაურება მისი.

III

სიზმარში მიღებული შემადრწუნებელი შთაბეჭდილება სრულიად გაუქარწყლა და დაავიწყა მამა იოსებს ლაპარაკში გართობამ: ცოლიცა და ქმარიც ძლიერ კაი გუნებაზე აბრძანდნენ ქვეშაგებიდან. მამა იოსებს ფიქრადაც არ მოსვლია, რომ ცხადლივაც შესაძლებელი იყო რაიმე უსიამოვნების ნახვა და გამოცდა. სწორედ ამ მოულოდნელობის ბრალი იყო, რომ უკიდურესს აღშფოთებამდის მიღწევას ცოლმაცა და ქმარმაც, როდესაც სინამდვილითაც დაატყდათ მათ თავზე უსიამოვნება.

სადილს ემზადებოდნენ. საზოგადოდ მამა იოსებს არ უყვარდა და ძლიერ იშვიათადაც სადილვახშობდა შინ. მომეტებულ ნაწილად, რაიმე წესის შესრულების შემდეგ, ანუ უამისოდაც, ვისთანმე შეექცეოდა. ამნაირ შექცევას უფრო სასიამოვნოდ და სასარგებლოდ სთვლიდა, ვიდრე შინ პურის მირთმევას. ამ დღეს კი სულითა და გულით ნატრობდა, არაფერი გამოვარდნოდა ისეთ—არაფერს მიეწვია რაიმე წესის შესასრულებლად. დღეს სურდა უთუოდ შექცეოდა სადილს თავის ნინოსთან მუსაიფში. ნინოც, რასაკვირველია, შეუდგა ნაციერი სადილის თადარიგს. ემზადებოდნენ სადილის მირთმევას. სწორედ ამ დროს მოევიწინათ, სრულიად მოულოდნელად, თვისი ქალიშვილი ლიზა, მოწაფე ტფილისის საეპარქიო სასწავლებლისა. მისი უდროვოდ მოსვლა სახლში როგორღაც ეუპირუტყა მშობლებს. ბილეთის საშუალებით და

მიბაძვა ტროიელებისა: ხის ცხენების მუცელში გერმანელები ინახავენ სამხედრო და სამკურნალო სურსათს.

თვით ლიზას ნალაპარაკვიდან შეიტყეს, რომ მოსწავლეს ქალებმა „ბუნტი“ მოახდინეს და მთავრობამ დაითხოვა ისინი სახლებში წასასვლელად ახალ განკარგულებამდე.

— ვაიმე, კამილაკავ და თავო დაღუბულო!.. წამოიძახა მამა იოსებმა ხელების ერთი ერთმანეთის შემოკვრით და სასოწარკვეთილებით, როცა შეიტყო, რაშია იყო ჩაქმე.— ეხლა ხომ ცუდად შემნიშნა მთავრობამ, შენ გამოიღობით, შე ღეთისაგან შეჩვენებულო და წყეულო! ხომ აღარ მომცემენ ეხლა კამილაკას! რაზე გამაშავე უფროსობის თვალში, შე იუდის კერძო, და დამიკარგე კამილაკა!

— მე რა გიყავი რავექნა?!

— ის მიყავი, რომ კამილაკა დამიკარგე, კამილაკა! გესმის, თუ არა. შე შეჩვენებულო! ძლივს გავაბედინე, წარვადგენინე თავი: რეები არ ჩავიდინე, რომ ჩემი შემგსრულებინა და შენ კი შენის ქცევითა და მოქმედებით ცეცხლზედ წყალი დამისხი!

— შენ ისე ლაპარაკობ, თითქო მთელი ის საქმეები, რაც მოჰხდა სასწავლებელში, მარტო მე ჩამედინოს, ან მოთავედ მე ვყოფილიყო? მთელი მოსწავლეები იღებდნენ მონაწილეობას საქმეში და მე როგორ ჩამოვრჩენილიყავ სხვას!

— რატომაც ვერ ჩამოვჩნობდი, შე წყეულო, თუ შენ კეთილი სული გიდგია და ადამიანობისა გცხია რამე!.. რომ არსად გამოგონია ამისთანა ღვთის წყრომა და უბედურება! საქრისტიანოს შესარტყვენად, ეს პირველი მაგალითი უნდა იყოს ქვეყანაზედ, რომ ლაწირაკმა გომბიობმა მაგისტანა უწყსოება და უღმერთო საქმე ჩაიდინონ!

— ჯერ გვიგე მიზეზი, რა გამოიწვია ჩვენი „უწყსოება“ და მერე თუნდ უღმერთო დაუძახე, თუნდ სხვა რამე.

— გავიგო, მე ვიცი, ქეთევან დედოფლისებურ მოწამეობის გვირგვინს დაიმსახურებთ, თქვენი ღვაწლით თქვენ ნუ მომიკლებებით!

— აბა სწორედ ჩვენ გვეკუთვნის იმისთანავე მოწამეობის გვირგვინი და უფრო უდიდესიც: ჩვენ არა ნაკლებ ქეთევანისა ვიტანჯებით, და ვიტანჯებით არა მაჰმადიანთაგან, არამედ მათგან, ვისაც მიაჩნია თავისი თავი ქრისტიანობის უპირველესს და ნამდვილ წარმომადგენლად!

— გაკმინდე ხმა, შე შეჩვენებულო!.. მომეტებულად ნუ მალელებ, თორემ ამაზედ მეტი აღარ შემიძლიან!

— რისთვის უნდა გავკმინდო ხმა? რასაცა ვგრძნობ, იმის თქმას ვერაფერ დამიშლის! სასწავლებლად კი არა, სატანჯველად მიგვევართ შობლებს იმისთანა სასწავლებელში, სადაც ჯალათები გვადგანან ყოველ წუთში თავს; გვატანენ ძალას ვილოცოთ და ვვედრანეთ ღმერთს უცხო, გაუგებარ ენაზე; სულსა და გულს კი არაფერიცხობა ლოცვის—ხოლოდ ამისთანა მოქმედებით იკამედის მივევართ, რომ სულითა და გულით გვაძმულებენ ღმერთსაც და სარწმუნოებასაც. სადაც ჩავფიჩინებენ ყოველ წუთს, რომ მარხვის ქამა ცოდვა არისო, თვით ამისი ჩამოგნებელნი ჩვენს თვალწინ, აქავე, ჩვენს სუფრაზედ შეექცვიან კატრეტებს და ბიჭტეტებს; ჩვენ კი ამავე ღროს ლობიოთი და ზეთით გვხეთქავენ, სადაც ხმა ვერ ამოგვლია ჩვენ სამშობლო ენაზე ისე, რომ არ დაგვიყვიროს: „მალის ენაზე ნუ ლაპარაკობთო“. მანამ სასწავლებელში წავიღოდი, ღმერთიც მიყვარდა და მარხვის გატეხაც ცოდვად მიმიჩნდა; ენლა კი აღარც ღმერთი მწამს და აღარც მარხვა მი-

მანია რმდმე. ქრისტიანობის წარმომადგენელი— ჩვენი აღმზრდელნი ხომ ისე მძულან, როგორც შავი ჭირი!

— შე ღვთის პირისაგან წყეულო და შეჩვენებულო, როგორა ჰბედავ ერის დატოვებას ან ღვთის შესახებ, ან შენს უფროსებზე! ვინ მოგცა შენ უფლება განსავო მოქმედება უფროსებისა?..

— ეგე, ღვდელო, გენიშნა, თუ არა ჩემი სიტყვები? აკი გეუბნებოდი, რომ არ არის საჭირო მაგისი სასწავლებელში გაგზავნა მეთქი. რა გინდოდა, მუხლის ძირას მჯდომოდა და რაც ცხოვრებისათვის საჭირო და გამოსადეგი იყო მსწავლეობინა! რა შეგქვად ვაქნევი მაგის სწავლას! იმოდენა ფული ფულად დაიღუპა, უწინ დღე გამიჭრეს—ამის უნდა გაუჭრეს ამ უნამუსოს—შენც რომ გვენოს რამე—კამილაყვა აღარ მოგვეცენ, ხომ ელდამ გამათავა! არა, მე რომ სასწავლებელში არ მისწავლია, ვერ დავზარდე ამოდენა შვილები!

— თუ ასე მეცოდინებოდა, მე მოუხებრებდი მაგას! ახ, მართლა და რატომ არ დავიჯერე და შექათამეთ და მებატედ არ გავზარდე! კი მამა მაშინ ვიქნებოდი.

— მე შექათამობა და მებატეობა მერჩინა გონებითა და ზნეობით დამახინჯებას!

— ეს სახელ გასაწყვეტი რეებს მიედ-მოედება?.. რატო მუცელში არ გამიწყალდი, შვილო, რომ აგვეცილებოდა ეს უბედურება და შეწუხება!

— ახ, რომ არ ვარგან თქვენი უფროსები! უნდა დაეწინეთ სათითაოდ და როზგით სისხლი ნაკადული გამოედინათ თქვენი!.. აი მაშინ იყო კარგი! თორემ დავარიგეს სახლებში დედ-მამის შესწუხებლად... მე უნდა ვყოფილიყავი თქვენი უფროსი, რომ სულ სათითაოდ მეთრივენით კიწიწებით, მანამ სულელები ამოგვეძვრებოდათ!

— განა არ შეგიძლიან ჩემზედა სცადო? ქრისტიანობის პირველი ხანებში არ იყო, რომ მშობლები თვითონ ჰხოცავდნენ თავის უმწეო ქრისტიან შვილებს, რათა მოგვით გული თვისი წარმარებით მეფისა და რამე ჯილდო მიეღოთ მისგან. მენც ასე: მოიგე გული მთავრობისა, რადგანაც გეშინია, რომ კამილაყვის აღარ მოგვეცენ.

— ჩაქმინდე ხმა, შე სახელ გასაწყვეტო!.. და აქ კი ველარ შეიკავა თავი ფოფოლია ნინომ: მივარდა ქალს, სტაცა ნაწნავში ხელი და დაუწყა უდიერად ცემა.

IV

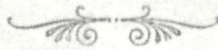
დიდი საგონებელში ჩაეარდა მამა იოსები. იმე-
დი კამილაეკის მიღებაზე ხან უღიშოდა, როცა
წარმოიდგენდა, რომ სია ჯილდოებისა უკვე გაგ-
ზაენილი იყო სინოდში, ხან უტრუვდებოდა იმ
ფიქრის გამო, რომ ვაი თუ უწმინდესს სინოდში
დამატებითი ქალაქი გაგზავნონ და ამოაშლენ-
ნონ სიიდან, რადგანაც მისმა ქალიშვილმა მიიღო
მონაწილეობა „ბუნტში“. ხოლო უფრო იმედია-
ნობდა, ვიდრე უიმედობდა...

ეს ამბავი უკვე დამხადებული მქონდა და ვა-
პირებდი გამეზიარებინა იგი მკითხველთათვის, რა-
თა თანაგრძნობა გამომეწვია მათში შვილის მიერ
შეურაცხყოფილი მშობლებისადმი, როცა გავიგე,
რომ მამა იოსებისაკენ გაემგზავრა თურმე იმავე
დანაშაულობისათვის, რისთვისაც ქალიშვილი ღიზა,

მისი ვაჟიშვილი სამსოსონი—მოწაფე ტფილისის
სასულიერო სემინარიისა.

არ ვიცი როგორ იმოქმედებს მამა იოსებზე და
მისს მელღლეზე ეს მეორე თავს დატეხილი უბედუ-
რება, მხოლოდ ერთი რამის თქმა შეიძლება სი-
ნამდვილით: მამა იოსები ამ მეორე თავხარ-დამ-
ცეში ამბის შემდეგ კი დაკარგავს სრულიად იმედს
კამილაეკის მიღებაზე. ეს გარემოება ძლიერ სამწუ-
ხაროგახლავთ და არა მგონია მკითხველთა შორის
აღმოჩნდეს ისეთი ვინმე გულქვავი, რომ თანაგრძ-
ნობა არ გამოუცხადოს უღირსი შვილებისაგან
გამწარებულს და მთავრობის თვალში გაშავებულს
მშობლებს. ამ ამბის გამოკვეყნების მიზანიც იმაში
მდგომარეობს, რომ მკითხველებში თანაგრძნობა
მოკუთხოვოთ შვილების მიერ შეურაცხყოფილ მშო-
ბლებს.

მელანია.

უზრუნველ ქართველის დღიურიდან

(კვირადან-კვირამდე)

გასულ კვირას ერთი მაგალითი მოგახსენეთ
იმისა, თუ რა მოუირიდებელი—შინაურული, მამა-
შვილური და ნათლიამაური განწყობილება სუფევს
„ჩვენი“ ქალაქის გამგეობასა და მოსამსახურეთა
შორის. და, რა თქმა უნდა, არც გაიკვირებდით,
ვინაიდან იცით, რომ ქალაქის აღნიშნულ ორგა-
ნოში „მოღვაწეობენ“ „свои же люди“—

...*)

ბევრი სხვა მაგალითებით რომ თავი არ მოგა-
ბებროთ, აქ მოვიყვანთ მხოლოდ ერთს კიდევ: ქა-
ლაქის წყალსაცვანის მოსამსახურე არშაკ ისაკი-
ანცი თურმე ჰყიდულობდა, ქალ. გამგეობის მინ-
დობილობით, შაბს წყლის დასაწმენდათ, ფუთობით,
არა უმეტეს 1 შ. 50 კ. — 1 შ. 70 კ. და ქალაქის
გამგეობაში წარდგენილ ანგარიშებში კი თითო
ფუტს უსვამდა 2 მან. 30 კაპ. და ხან მეტსაც (იხ.

გაზ. „ზაკ. რ.“ 12 აპრ. № 68). არ ვიცი თუ მოქა-
ლაქენი რამდენად მადლიერნი არიან ბ. ისაკიან-
ცის მიერ დაწმენდილ წყლით, მაგრამ აშკარა „ტრო-
ინოი იტალიასკი ბუვალტერიით“ რომ ქალაქის
კასა იწმინდებოდა,—ეს მგონი ყოველ ექვს გარეშე
უნდა იყოს... მოქალაქეთა ჯიბეებმა ინაღვლონ,
თორემ განათლებული ისაკიანცი დარწმუნებუ-
ლია, რომ იქ, რუსები რომ იტყვიან: „свои лю-
ди и считают!..“

სულ სხვაგვარი „განათლება“ ყოფილა აგრედ-
ვე ზოგიერთ ჩვენ პროვინციებში. აი, მაგალითად,
თურმე გოლიათურის ნაბიჯით მისწრაფიან ზოგი-
ერთი ზესტაფონელები გადაგვა... განათლების
გზაზე. დავიჯერო არ მიაქციეთ ყურადღება გაზ.
„თემის“ 13 აპრილის ნომერში მოთმესებულ ცნო-
ბას, რომ ზესტაფონის ქ. შ. წ.-კ. გ. საზოგადოე-
ბის განყოფილების ინიციატივით გაუმართავთ ხე-
ლის მოწერა, აკაკის ფონდისათვის ფულის მესაკ-
რებად და ხელის მომწერთა უმრავლესობა იმდენად
განათლებულ-გაბრწყინვალებული ყოფილა, რომ
თვისი, მშობლიური, მაგრამ მაინც „ტუზემნი“, ენა

*) სადაც კი ვამჩნევ ხოლმე ჩემ შეცდომებს, უთ-
ვლდეთეს გასწორებ და თუ მაინც არა შეიძლება ხოლმე
შეცდომება ჩემ წყნადლებში, ამაზე ტალკუ სასა-
ვარო უხდა შეშაფიტხა ჩვენ თანამშრომელ—სტამბის
შუშებზე.

ღარ უკადრიათ და რუსულად აღუნიშნავთ თავი-
ანთი ვინაობა: Годжаспиръ Тавкариановъ, Си-
либистръ Узрунвеловъ, Мимнось Миჩკერ-
ბიანოვъ, Метичаровъ და სხ... ეტყობა, ჩვენ
ქრელ ცხოვრებას, აუქრელებია იმათი გონებაც და
მოკლებულთ ერთგვარ გარკვეულ შეხედულება-
შეგნებას, აღნიშნულ ზესთა-ფონელებს ვეღარ უბოვ-
ნიათ ჯეროვანი ფონი თვისი ეროვნული თავმოყვა-
რეობისა.

ამ შემთხვევაში ბევრად ჩამორჩენილან თვით
თბილისის, ეგრედ წოდებული ხარფუხის კლუბის
წევრთა უმრავლესობა, რომელთაც გასულ კვირას
საამხანაგო სადილი გაუმართავთ და სადილობის
დროს, ქრელი ლაპარაკისთვის, ჯარიმაც კა დაუ-
წესებიათ. იმისდა მიუხედავად, რომ სადილად ოც-
დაათ კაცამდე მჯდარა და ჯარიმის შემკრებს ბ. ვ.
ხახანაშვილს ნამდვილი ბოქაულური სისასტიკე გა-
მოუჩენია, წარმოიდგინეთ, ამ ჯარიმიდან სულ ცო-
ტა ჯამი (ფულისა და არა თხისა) შემდგარა. მარ-
თალია ბ.ნი ვ. ხახანაშვილი თავს იმითი პართლუ-
ლობს, რომ ზოგმა, სადილზე დამსწრეთაგანმა,
ლუკმას ძალა დატანა და თავის სადღეგრძელოებს
და სურვილებს მუნჯურად ხატავდაო, მაგრამ, ჩვენ
ფიქრობთ, რომ ხარფუხის კლუბელნი ვერა ყო-
ფილან „ჯეროვანად განათლებულნი“; აბა თუნდა
ტფილისელივე „კარტველი ბარიშები“ დასწრებო-
დნენ, თუ რამდენიმე საათში, საგრძნობელი თანხა
არ შეკრებილიყო!..

საგრძნობელი თანხის შეკრება კი, უსამართ-
ლოდ და სასტიკად დასჯილ ჩვენ თანამემამულე
საბრალო აჭარელებისთვის, ჩვენს გონებრივ სიმწი-
ფეზეა დამოკიდებული და უდიდეს ზნეობრივ მოვ-
ლენასაც შეადგენს. ძალიან გვიხარის, რომ ჩვენი,
უმისოთაც ათასგვარ უემურ ცხოვრების პირობე-
ბით შევიწროებული ხალხი, შეძლებისა დაგვარად
ამოდენ თანაგრძნობას იჩენს. მოგეხსენებათ, რომ
ასეთ შემთხვევაში დიდი როლი შეუძლია ითამა-
შოს სოფლის ინტელიგენციამ და, განსაკუთრებით,
სოფლის მასწავლებლებმა და მღვდლებმა. რა კარგი
იქმნებოდა, რომ მაგ. უკანასკნელნი, სომხების
მღვდლების—უნარს თუ ვერ გამოიჩენდნენ, მიჰბა-
ძებდნენ მაინც პატივცემულ მოძღვართ—თალკვა-
ძეს და ცინცაძეს დღესასწაულებში, წირვა-ლოცვის
დროს, თავიანთ მრველს გაახსენებდნენ მოძმეთა
უზომო გასაჭირს... მაგრამ, სამწუხაროდ, დიდი

უმრავლესობა ჩვენებურ სულიერ მამათა მგონი
უფრო იმ აზრისაა, რომ რახან შეკრებაა, უფრო
უბრიანესი იქმნება ჩვენთვისაც დრამის ფული შეე-
კრიბოთ და „თავის გამოსაჩენადაც“ სკუფია—კამი-
ლავკაც საკმარისიაო. ერთი სიტყვით, მათი უმრავ-
ლესობა, როგორც აკაკიმაცა სტკვა:

... (კენჭსაც კი) უფულოდ არვის აძლევს
და თუ აძლევს ზოგს—სხვის ჯინზე,
სინდისს ზუთხში გაგიყიდის,
სამშობლოს ბედს—თათრის ჩინზე!..

ეს კი ვერ გავიგე, ვის „ჯინზე“ მოქმედობენ,
ისე თავისებურად, ავლაბრის სახალხო თეატრში
მოღვაწენი: ამასწინად, საღამოს ხანად, გავლა მო-
მიხდა ავლაბრისაკენ და შევხვდი ქართველ მუშების
ერთ ჯგუფს; ზოგს ბალიში ამოეჩარა ილიაში,
ზოგს მუთაქა, ზოგს საბანი და, ერთს კიდევ, მცი-
რე ზომის ტახტიც კი წამოეკიდა ზურგზე. რომ
ვკითხე მიზეზი ისეთი აბარვისა, მითხრეს: ავლაბ-
რის სახალხო თეატრში წარმოდგენაზე მივდივართო
და, რადგანაც აქაური წარმოდგენები ღამის 2—3
საათზე ადრე არ თავდება, ბარემღა დასაძინებლად
იქვე მოვეწყობითო..

ვინ იცის მკითხველი გუნებაში კიდევაც დაგ-
ვცინის, რომ ჩვენი ცხოვრების ასეთ წვრილმან
„სასაცილო“ ამბებს ვაქცევთ ყურადღებას? მაშინ,
როცა მთელ დედანიწაზე მრავალ ეროვნებათათვის
ყოფნა არყოფნის საკითხი სწყდება... ნუ, ნუ დაგ-
ვძრახავთ, მეგობარო მკითხველო, თუ ყველაფრის
თქმის ვერ ვახერხებთ. მწარე ნაღველი გულსა
გვიდრღნის, მაგრამ ისღა დაგვრჩენია ჩვენი ვაჟს
სიტყვები გავიმეოროთ:

...გაგებდავ აღმოსავლეთსა,
ამოჩენილა ცისკარი.

სჩანს რომ თენდება... რისათვის?!

ვუცქერ ხალხს, ვუცქერ ველებსა.

დავიქვითინებ... თვალგებზე

მყის მივიფარებ ხელებსა...

გ. ახ — ელი.

ს ა რ კ ი ს ი ა დ ა

ჰეროსტრატემ რომ ეფესის ტაძარი დასწვა თავის საწადელს მიადწია და ისტორიას გადასცა თვისი სახელი, ამ საქციელით უკვდავად ქმნილი. ჩვენმა პაწია ჰეროსტრატე კაკაბაძემ ჯერ მართალია ვერაფერი მოახერხა ასეთი დიდი, მაგრამ პატარ პატარა საქმენი მისნი საგმირონი — ფრიად დამახასიათებელი არიან, მისი ჰეროსტრატული ფსიხოლოგიისა. ჩვენ ეხლაც არ მივაქცევდით ყურადღებას მის ავადმყოფურ გამოსვლას, როგორც ბევრჯელს ხეა დროსაც არ მიგვიქცევია, რომ უკანასკნელ მის ლექციას შედეგად არ მოჰყოლოდა მართლაც საზოგადოებრივი მნიშვნელობის უზნეო და ულოლიკო მსჯავრი ქალთა კურსების საბჭოსი, რომელსაც არ ეკადრებოდა საპოლიციო უზნის კილოთი ლაპარაკი. პრესამ, რომელმაც დიდი ყურადღება მიაქცია კაკაბაძის ინცინდენტს, რომელიც თავისთავად უმნიშვნელოა, — საუბედუროდ ყური მოიყრუა ამ უფრო მნიშვნელოვან და დასაგმობ ფაქტზედ.

მართლაც აბა მიაქციეთ ყურადღება იმ გარდაწყვეტილებას, რომელიც უცვლელად მოგვყავს:

„Совѣтъ тифлискихъ высшихъ женскихъ курсовъ. въ засѣданіи своемъ 9 апрѣля сего года, выслушавъ заявленіе С. Н. Какабадзе объ его уходѣ изъ состава преподавателей и ознакомившись съ причинами подобнаго заявленія, при чемъ оказалось, что рѣшеніе С. Н. Какабадзе вызвано письмомъ, появившимся въ № 243 газ. „Сахалхо Пурцели“ за подписью грузинокъ-слушательницъ Т. В. Ж. К., и послѣдовавшимъ за нимъ рядомъ замѣтокъ въ грузинской прессѣ, единогласно постановилъ:

1) Убѣдительно просить С. Н. Какабадзе взять свое заявленіе обратно и продолжать свою полезную дѣятельность на курсахъ.

2) Выразить С. Н. Какабадзе сочувствіе по поводу возмутительной попытки группы слушательницъ, покушавшейся на свободу научнаго изслѣдованія, и довѣріе къ его научно-преподавательской дѣятельности и выразить рѣзкое порицаніе группѣ слушательницъ.“

ჩვენ უნდა ვაღვიაროთ, რომ სრულებით გაუგებრად მიგვაჩნია ასეთი სისასტიკე „მეცნიერებისა“ და მით უფრო რომ იგი არის აგებული. ჩვენცა და ყველასაცა აქვს წაკით-

ხული „სახალხო ფურცელში“ და სხვაგან მოთავსებული წერილები, მაგრამ არსად ამოგვიკითხავს „возмутительная попытка группы слушательницъ, покушавшейся на свободу научнаго изслѣдованія“.

კურსების გამგეთ ან ქართული არ იციან, ან არც კი წაუკითხავთ „სახალხო ფურცელში“ მოთავსებული წერილი, ან რაც უფრო სარწმუნოა და მათი დადგენილებიდანაცა სჩანს — ისინი დაემყარნენ თვით კაკაბაძის ნალაპარაკებს. ასეთი მეთოდი გამოძიებისა — სწორედ რომ „მეცნიერულია“.

ს. კაკაბაძემ, თავის საპასუხო წერილში არც ერთი ბრალდება ქალებისა არ უარპყო და ვერ გამართლა და რატომ მოახვიეს თავზედ მსმენელებს „покушеіе на свободу научнаго (?) изслѣдованія“ — ეს ღმერთმა უწყის.

ჩვენის ღრმა რწმენით, კურსების გამგენი, რომელიც — ჩვენ დანამდვილებით ვიცით, თვითონ არ იყვნენ კმაყოფილნი ს. კაკაბაძის მოქმედებით კურსებზედ, მეტიდ მოუფიქრებლად მოიქცნენ და არ გაითვალისწინეს, თუ რა შედეგი შეიძლება მოჰყოლოდეს მათს სასტიკს და უსამართლო მსჯავრს. ვერც ერთს საუნთვერსიტეტო ქალაქში ვერ მოხდებოდა ასეთი ამბავი და მართო პროვინციალურის უბასუხისგებლობით აიხსნება ასეთი

„возмутительная попытка“, „рѣзкое порицаніе“ და სხ. — ეს არ ეკადრება უმაღლეს კურსების მეცნიერებს — რომელიც ოლიმპიურის სიმშვიდით უნდა იკვლევდნენ ყოველს საგანსა და არა ტენდენციურად სჯიდნენ საგანს.

ჩვენ ვგმობთ ასეთს შეუსაბამო საქციელს რომელიც მკაფიო მაჩვენებელია, თუ რა მეცნიერებთანა გვაქვს საქმე ქალთა უმაღლეს კურსებზედ. რაც შეეხება თვით კაკაბაძის ცრუმეცნიერობას, ამაზედ ლაპარაკიც ზედმეტია, რადგან მართო გულუბრაცვილობებს და სჯერათ მისი.

რე.

ს ს ვ ა და ს ს ვ ა ა მ ბ ე ბ ი

★ ხვალ, თრშპათს, სლამოს სრულ შეიდ სსათ-ზე, დეპუტატთა სკრებულოს დაწახში გამართება ქართულ გულტურის მოკვარულთა საზოგადოების მორიგი კრება. ბ. იპ. ვართაგავა წაიკითხავს მოხსენებას:

„აკაკი, როგორც სტირიკოსი“. ესევე კრება გამოარ-
გვეს ს. კაკაბაძის ინდიდენტის.

★ **სომხეთის ბელი ოსმალეთში.** როგორც
„ჰორიზონი“, „მშაკი“, „ტიფ. ლისტაკი“, „კაკა-
სლოვო“ გადმოგვცემენ, აშუამად სომხების მდგომარეობა
ოსმალეთში მეტად უკიდურეს მდგომარეობაში ჩა-
ვარდნილა. მომხდარა შეიარაღებული აჯანყება. ათათასი
სომეხი იბრძვის. მათ საწინააღმდეგოდ ოსმალეთს დად-
იანი ჯარი გამოუყვანიათ ზემოდ ფაშას წინამძღოლ-
ბით.

✦ **აფეთქება ოხტინსკის ქარხანაში.**

კახეთში
ძალიან ცოტა ცნობებს გვაძლევს ამ აფეთქების შესა-
ხებ. ამ დღეებში გამოქვეყნებულ ოფიციალურ ცნობაში
გვითხვალბთ შემდეგს: „მომუშავეთა სიის ხელახლა
გადასინჯვის დროს გამოირევა, რომ „ოხტინსკის ასა-
ფეთქებელ მასალათა ქარხანაში“ აფეთქების დროს, ს-
კაფურად განუთვლილები გრდა, მუშაობდა სულ 272
კაცი. აქედან ბევრი ჭრილობისაგან გარდაიცვალა. ბევრი
კიდევ მკვდრები იმავეს 26 კაცი, მათი ვინაობა გა-
მაცნობიდა; 51 საავადმყოფოშია; 43 უკვლად დაი-
კარგა, სასოფელად განუთვლილებიდან მოკვლულ და ჭრი-
ლობისაგან გარდაცვლილთა გრდა საავადმყოფოში ჰქავთ
8 კაცი. 18 მოდარავე ჯარისკაცისაგან 11 მოკვდა, ოთ-
ხივ საავადმყოფოში ჰქავთ. ამ აფეთქებისაგან დაზარალებულთა
სახოცად რიცხვა გამოიხატება შემდეგ ცხრი-
ლით: კერძოდ ქარხნის მუშებიდან დაჭრილია 63 კაცი,
ამათ გარდა, გარე მომუშავეთაგან 43 კაცია. უკვლანი
სავადმყოფოში მოაქციეს. დახრცილნი და ჭრილობით
გარდაცვლბულნი უდრიან 41 კაცს. უკვლად დაიკარგა
43 კაცი. აქედან ოთხი გვამი უკვე აღმოაჩინეს, რომელთა
ვინაობა ჯერ ვერ გამოუკვლევათ. სულ 147 კაცია
დაღუპული.

გერმანიის ახალ- შენები აფრიკაში

30 წლის წინად გერმანიამ აღმართა თავისი
დროში აფრიკის ნაპირის ოთხ ადგილას და მით
დაიღო საფუძველი გერმანელების მფლობელობისა
ამ ხმელეთზე. იმ დროს აფრიკის უმეტესი ნაწილი
უკვე განაწილებული იყო ევროპის სხვა სახელმწიფო-
ფოთა შორის, განსაკუთრებით კი საფრანგეთისა და
ინგლისის შუა. ეს უკანასკნელი სახელმწიფო უნდა
დობლიად მოეპყრო ახალ მტრებს მხოლოდნაშ

მხარეში, მით უმეტეს, რომ გერმანიის ახალშენები
ინგლისის სამფლობელოთა მეზობლად მდებარეობ-
და. ინგლისმა ვაჭრობა დაუწყო მეზობელს და რაც
შეიძლებოდა, დაისაკუთრა, მაგრამ მაინც იძულებ-
ული გახდა ქედი მოეხარა და შეეწყნარებინა ახ-
ლად მოვლენილი მეზობლობა. საზოგადოდ გერმა-
ნიამ აფრიკაში გაჩენისთანავე სწრაფად მოიკიდა ფე-
ხი, რკინის გზებით დაქსელა იქაურობა და ვაჭრო-
ბით საქმე იქამდე მიიყვანა, რომ თავის მეტოქენი
აიძულა მისთვის ეხლავე თუ არა, ახლო მომავალში
მაინც პირველობა დაეთმოთ. თუ როგორ ხდებოდა
ეს პროცესი, ვეცდებით განვიხილოთ მოკლე მიმო-
ხილვით მაინც.

I **გერმანიის აღმოსავლეთი აფრიკა.**

გერმანიის აღმოსავლეთ აფრიკას უჭირავს პირ-
ველი ადგილი სიერცით, რომელიც უდრის 995,000
ოთხკუთხ კილომეტრს. იგი მდებარეობს ხმელეთის
დასავლეთ ნახევარ სფეროში, თითქმის ეკვატორზე,
ინდოეთის ოკეანეს და აფრიკის უდიდეს ტბა ვიქტორიის,
ტანგანიკის და ნიასის შუა. მკიდროდ გარს
არტყია გერმანიის ახალშენს მისი აწინდელი მტრის
სამფლობელო; ჩრდილოეთით და დასავლეთ სამხრე-
თით გერმანიის ახალშენი აპყუდებია ინგლისის სამ-
ფლობელოს, სამხრეთით ჩაპუჯენია ბელგიის მდი-
დარ კონგოს, დასავლეთით—პორტუგალიის მოზამ-
ბიკს.

ქვეყნის ზედაპირი. ახალშენის ზღვის ნაპირი,
საზოგადოდ ნაოხრობისთვის ხელსაყრელია. იგი საკ-
მაოდ დაქრილია ყურეებით. ამას გარდა, ნაპირების
გაყოლებაზე ჩამწკრივებულია მოზრდილ კუნძულთა
კრიალოსანი, რომელთა შორის მარტო „მოფია“
ეკუთვნის გერმანიას.

ოკეანეს ნაპირიდან თვალწინ იშლება ვიწრო,
ქვიზიანი დაბლობი, რომელიც ნელა ნელა მალ-
დება და შეუმჩნევლად იქცევა დაქანებულ კიდეთ,
რომელიც შემდგარა ცარცის ეპოქის მარჯნის ქვა
კირისაგან. ეს კიდე ქვეყნის შუაგულისკენ მსუბუქი
ქვიზნარია. აქ ხუთასი მეტრის სიმაღლეზე მგზავრი
უნებლიეთ ჩერდება, გაოცებული უჩინდელ მტრის
სახილველით: მის წინ ზეცამდის აღმართულია გნე-
ისთა კრისტალოლოვან სიბოთა უზარმაზარი ციციბო
კედელი, დაგვირგვინებული ჩამოღვნილ მთებზე
ლით. ეს კიდელი წარმოადგენს ზეითიან აღმარ-
თულ ნაპირს, რომელსაც უკავია ქვეყნის მთელი
შუაგული. მის დაქანებულ ჯურღმულებით სავსე
ზღვის ნაპირა ნაწყვეტის წინ გაფანტულია, დარჩე-
ულია ჯგერვით მსუბუქი რიგი—უწინდელ იმდროის

ნაშთი. ეს მთები მოწყვეტილან ჩხრილა წყლების გამლეველ ძალის მოქმედებით, ჩრდილოეთით ამ მალღობის ნაპირი ფრიად უახლოვდება ზღვას, დასავლეთით კი ნელ-ნელა შორდება.

ჰავა. გერმანიის ახალშენების ჰავა სრულიად ტროპიკულია. მთელი წლის განმავლობაში ევროპიელი იხარშება სიცხე-პაპანაქებაში, რომელიც მსუბუქდება ხოლო მალღობებზე, სადაც გრილი ადგილების შუათანა სითბო 21⁰ არის. კლიმატჯაროს მწვერვალზე კი ისე ცივა, რომ მთელი წლის განმავლობაში თოვლი ძვეს.

მცენარეულობა. ამ ქვეყნის მცენარეულობა შეთვისებია თვის ბუნებას, მის ნახევარ წლის სიმშრალეს. მინდვრებზე დაფენილია ხშირი ბალახი; ზოგან ბალახში შეხიზნულან სხვა ყვავილოვან მცენარეთა ჯგუფები; უფრო იშვიათად ვხვდებით ბუჩქებს ან მალღად ამართულ თხელ შტოებიან ლობიოს ხეებს. სავანებშიაც ხასხასა ბალახია უფრო ხშირი; ყველგან გვხვდება ბუჩქები და ხეები, უმეტესად კი ლობიოს ხეები, უხარმზარი ბაობაბები და ბზა. „დუმი“ მინდვრები და სავანეები ერთი მგორეს უთმობენ ადგილს, და გაქიმულან ფართო მოზნე-ქილ სრეთ ჩრდილოეთ სამხრეთისკენ ტბა ვიქტორიის დასავლეთ აღმოსავლეთით. და აღმოსავლეთ ნაპირებიდან ზღვის ნაპირის შუაგულისკენ. ქვეყნის ჩრდილოეთ აღმოსავლეთის კუთხეში, სადაც უმეტესი სიმშრალეა, ეს მინდვრები ბალახით ღარიბ ბუჩქნარ მინდვრებად იქცევიან.

წვიმიანობის დაწყების ოთხი კვირის წინ, რომ გადახედოთ აქაურობას, წარმოგიდგებათ მწუხარე სურათი: ბალახი გაყვითლებულა და გამშმარა, ხეებს და ბუჩქებს ფოთლები ჩანოსკვივინათ გატიტლვებულან, ჰაერში ღმურის ტრიალებს, ტატანებაზე მოსჩანან ფართო ცეცხლ-წაკიდებული მინდვრის სრეები - ეს მკვიდრნი სწავენ ძველ ბალახს, რომ ახლის ზრდას უკეთესი ძალა მეცეს. წვიმიანობის ორი კვირის წინ ბუნება იღვიძებს: ჯერ უფოთლო ბუჩქები და ხეები იხურავენ ყვითელ და იისფერ ყვავილების ქუდებს, ამ დროს კი დანარჩენნი მოუთმენლად მოელიან პირველ ნიაღვარს, რომ ერთბაშად, თითქოს ჯადოქარის ჯოხის დაქნევით, შემოსოს შავი დამწვარი მიწა ყვავილთა და მწვანეულობის კრელ ხალიჩით და დაბნიდონ ჰაერი თავისი სურნელოვანებით. ერთი, ორი კვირა, და ამ დიად სურათიდან არა რჩება კვალიც კი; ყვავილნი ჰქრებიან, ხეები ფოთლით იმოსებიან, ბალახი იზრდება ადამიანზე მალეობი და პირუ ყენი დამშეული გვალვის დროს, იწყებენ ხარბად ჭამასა და ნეტარებას ეძლევიან.

პირუტყვთა ქვეყანა. გერმანიის აღმოსავლეთ აფრიკის სავანეები და მინდვრები წარმოადგენენ საუკეთესო ბუნებრივ საძოვრებს, რომელნიც ასახრდობენ დიდძალ პირუტყვს. ურიცხვი პირუტყვი სძოვს ბალახს ცხენ-ირემთა, ანტილოპათა ნახირთან ერთად; ადგი-ადგილ დაძწიან კამეჩთა, სპილოთა და ჟირაფთა ჯგუფები სირაქლემათა გროვაში. ბალახში დადის მოუხეშავი მარტორქა, ხშირად გხვდებიან მაიმუნ პეიანთა ხროვები, რომელნიც დაძებენ ქვეების ქვეშ თავის საყვარელ საქმელს—მწერებს; სავანეების ხეები ჰფარავენ ნახევარ მაიმუნებს, მდინარეებში სახლობს ჰიპპოპოტამი, ურიცხვი ფრინველი გალობს სხვა და სხვა ხმებით ტყის შესავალში; მიწაზე დაძწიან მარაბუები და სხვა მინდვრის ფრინველი, რომელიც ასახრდობს მრავალ აფთარს.

აღმოსავლეთ აფრიკის ტყეები შეუდარებლივ ღარიბნი არიან პირუტყვთა რიცხვით. თითო ოროლა ანტილოპა, მდინარის ღორი, სხვა და სხვა თუთიყუში, ბანანიჭამია, დევი ტურაკო და ჭია გოლიათი მეტად შესანიშნავნი არიან აქაურ ტყიურ პირუტყვთა შორის.

გ. ჯანაშვილი.

(შემდეგი იქნება)

დაბრმავებული ჰილოტი

ფრანგული ორგანო „გოლუა“ გადმოგვცემს დრამატიულ თავგადასავალს ერთი ფრანგი ჰილოტისას, რომელიც ფრენის დროს დაბრმავდა გერმანელთა შრანკლით.

ჯვარედინს გზაზე, ამბობს ფრანგი ჰილოტი, რომელიც გარს უფლის სოფელს ს... მე და ჩემმა თანამგზავრმა აფიცერმა შევნითნეთ ჰაერობლანიდგან გერმანელთა დაფარული ბატარეები, რომლებიც განუწყვეტლივ ისროდნენ.

— სისხლი სისხლისა წილ, ამბობდა ჩემი ლეტენანტი მუშტის მოღერებით ღ მითითებდა მტერზე.

— ჩვენი ვალი მოვიხადეთ, შეუზნებოდა ის, ესლა კი ჩქარა გავსწიოთ.

მე საქე მოვებრუნე. — არ გაგველო 500 მეტრი, რომ სეტყვასავით დაგვაყარე ტყვია. სქელი ბოლი შემოგვეხვია გარშემო და ჩვენ ოცი მეტრის მანძილზე ვეღარაფერს ვარჩევდით. მე უფრო მალა ავედი, მაგრამ აქ ამ დროს გასკდა შრანკლი და თვალეში ვიგრძენ მწვავე ტკივილები. ვეღარა-

586
1915

БУКНИСТИЧЕСКАЯ
М. ВИН № 22
№ 15 21/201/61

ფერს ვხედავდი, თვალთა ჩინი-მხედველობა დაეკარგე. ამისდა მიუხედავად მე მაინც ვცდილობდი აპარატის მიმართულება არ შემეცვალა, რომ კვალად ჯოჯოხეთში არ ჩავცვინილიყავით — ხომ არაფერია დაზიანებული, შევიკითხე ჩემს თანამგზავრს.

პასუხს არ მაძლევდა. კვლავ გავიმეორე ჩემი კითხვა მაგრამ ამაოდ — იგივე დუმილი იყო პასუხად. ჩემს გარშემო სიბნელე სუფევდა, ცოცხალი ვიყავ, მაგრამ იმავე დროს ბრმა. ჩემი ლეიტენანტი მკვდარი მეგონა, ჩემი ყოფა კრიტიკული იყო. ათას-ხუთასი მეტრის სიმაღლეზე დედამიწიდან ცის სივრცეში და ისიც ბრმა. არ ვიცოდი რა შექნა, როგორ მიმეგნო ჩვენებისთვის. გამოგებრუნე აპარატი და ალღო აღებით გავსწიე ჩვენებისაკენ.

— დავიმსხვრევით. ჩქარა ზვევითკენ. ჩემდა მოულოდნელად მომამახა ჩემმა ლეიტენანტმა. ბევრი აღარ მიფიქრია ავმართე საკე და ჩვენმა აპარატმა უცებ ნახტომი გააკეთა, თითქოს რაღაცას დაეჯახაო, ბოლოს მივხედით რომ ჩვენი აპარატს ფთა სამრეკლო მწვევრვალს დასჯახებოდა და ჩვენდა საბედნიეროდ არაფერი გაფუჭებულიყო.

— უკაცრავათ მე არ შემიძლიან კარგა ვმართო საკე — უთხარი ჩემს ლეიტენანტს.

— მეც ძლიერ ვარ დაქრილი, მომიგო მან.

— მარცხნივ, მარცხნივ, დამიძახა ჩემმა თანამგზავრმა, სამი წამის შემდეგ კვლავ მომესმა მისუსტებული ხმა ჩემი ლეიტენანტისა.

— კარგი, ჩვენ მოვედით. მატორი ნელნელ შეაჩერე. სუბუქათ დაეშვი, სუბუ... აქ ხმა მისი მისწყდა. ერთი წუთის შემდეგ აპარატმა ჩახა მოილო, ფრთა მოსტეხოდა, ჩვენ უკვე მიწაზე ვიყავით. მე ბრმა გადამიყვანეს აპარატიდან.

X

ქართულ სასოფლო სამეურნეო საზოგადოებას

რა საშუალებას უნდა მივმართოთ, რომ შაბიამანის რაოდენობა ვაზის წამლობაში მინიმუმამდე მივიყვანოთ.

რადგანც შაბიამანის საშინელ სიძიარის გამო, ყოველად შეუძლებელი ხდება ვაზის ჩვეულებრივი წამლობა, უმჯობესია ისეთი საშუალებას მივმართოთ, რომლის შემადგენლობაში შაბიამანის მინიმუმი შედის, ასეთ საშუალებად ჩვენ მიგვჩინია „ციური წყალი“ (Eau céleste).

იგი უფრო ინტენსიურად მოქმედებს ვიდრე ბორდოს სითხე; 1886 წელს საშხრეთ საფრანგეთში დიდ გავლენის დროს დამტკიცდა, რომ „ციურ წყალს“ გაუყენა უფრო დიდხანს ეტეობოდა ვაზის ფოთლებს, ვიდრე სხვა რომელიმე წამლის გაუყენა.

„ციურ წყალი“ წამლობის პროცესი ისეთია, როგორც ბორდოს სითხით წამლობის პროცესი: წამლობა უნდა მოხდეს უსათუოდ კარგ დროში; პირველი წამლობა — მისის პირველ რიცხვებში, მეორე წამლობა — თვესწავარ ანუ ორი თვის შემდეგ; მესამე წამლობა უსათუოდ რთველის წინ 15 დღით. „ციური სითხის“ მომზადება ძლიერ ადვილია და ყველა შეგუანსებს შეუძლიან მისი მომზადება; სასეშა მხოლოდ მისაღები შაბიამანის სიწმინდე, ე. ი. ის უნდა იყოს ნაწვლევი წმინდა და დაკრისტალებული შაბიამანი. სითხის მოსამზადებლად უნდა ავიღოთ ერთი (1) კილოგრამი შაბიამანის (3) ვერმუტის (litre) ბოთლ ცხელ წყალში. აუცილებელი საჭიროა ეს ოპერაცია, ხის ანუ თიხის ჭურჭელში ხდებოდეს. კრისტალების დასაშლელად ხშირად უნდა ურიოთ ჯობით. რადგანც სითხე გაცივდება და კრისტალების დაშლად დასთავრდება, მაშინ ამ სითხეს უნდა მიუმართოთ ვერმუტის ბოთლსხვევარი ნიშადურის სპირტი ე. ი. ნიშადურის სპირტი, რომელსაც ბასარი გააწვდის. წამლობის დროს ეს სითხე უნდა გაურიოთ 200 ვერმუტის ბოთლ წყალში და ვერმორელის ანუ რომელიმე მანქანით შეუშხაშურთ ვაზს. ითით ჰექტარს (hectare *) უნდება 200 — 300 ბოთლი სითხე. საჭიროა აგრევე წამლობის წინ ნახევარ დღით ადრე მზადდებოდეს ეს სითხე. თუ ვინაგარიშებთ წამლობის მაქსიმუმის განმეორებას ე. ი. თუ ვინახს ოთხჯერ დასჭარდა წამლობა, რადგანც საშუალოდ, ითით ჰექტარს უნდება 250 ბოთლი სითხე, მაშასადამე, ოთხჯერ განმეორებული წამლობა ითით ჰექტარზე მითითოვს მხოლოდ 5 კილოგრამ შაბიამანს, რაც ჩვენას აზრით მინიმუმს შეადგენს.

კარგი იქნება ქ. ს.-სამეურნეო საზოგადოებამ ამას ჟეოგრაფი უზრუნველყოს მაქტოს.

ე. ალშობაია.

* ჰექტარი ათათასი ოთხკუთხი მეტრია ე. ი. დესიტინაზე 925 ოთხკუთხი მეტრით ნაკლებია.

რედაქტორ-გამომცემელი რ. გაბაშვილი.